

Z ETICKÉ KOMISE ČMPS**Změny v EK ČMPS**

V červnu t.r. skončila ve funkci předsedkyně EK ČMPS Ivana Slavíková; novou předsedkyní byla hlasy všech členů komise zvolena Diana Valečková. O místopředsednictví se od září dělí Hedvika Boukalová s Martinou Hyžovou. V průběhu prázdnin oznámili svou rezignaci na členství v EK Hana Slobodová, Pavel Moravec a Marek Šulc. V těchto dnech končí čtyřletý mandát Ivaně Slavíkové a Václavovi Holečkovi (oba měli členství v komisi prodloužené o ¾ roku). Současná předsedkyně poděkovala všem končícím členům za jejich intenzivní práci, která byla velkým přínosem pro formování a naplňování obsahu činnosti Etické komise, pro zkvalitňování Jednacího řádu EK ČMPS a dalších dokumentů upravujících proces této činnosti a zejména pro tvorbu Etického kodexu psychologické profese.

V EK ČMPS budou i nadále pracovat: Bohumila Baštecká, Hedvika Boukalová (místopředsedkyně), Martina Hyžová (místopředsedkyně), Matěj Stříteský, Petra Špačková a Diana Valečková (předsedkyně). Všichni jmenovaní se těší na nové kolegyně a/nebo kolegy, kteří mají chuť se zapojit do sice náročné, ale odborně i osobně velmi přínosné práce v EK ČMPS!

Jako obvykle si dále dovoluujeme formou anonymizovaného popisu seznámit se třemi stížnostmi, kterými se EK ČMPS v poslední době zabývala, a se stanovisky EK k těmto stížnostem schválenými Radou ČMPS. Jednalo se vesměs o stížnosti podané rodičem – účastníkem opatrovnického sporu, který se cítil poškozen postupem a/nebo jednáním psychologa provádějícího vyšetření jeho dítěte. Pravidelní čtenáři Zpravodaje nejspíš vědí, že tento typ stížností řeší EK nejčastěji.

Problém profesionálního vztahu a diagnostických závěrů

Matka si stěžovala na jednání a postup psychologičky, která byla společně s dětskou psychiatrickou soudem ustanovena znalkyní k vypracování posudku na její devítileté dítě v rámci soudního řízení k úpravě péče a styku tohoto dítěte s jeho otčímem. Obsáhlá stížnost doplněná řadou příloh měla dvanáct bodů, které se týkaly odborných postupů použitých psychologičkou při znaleckém šetření a diagnostických závěrů, které psychologička uvedla ve znaleckém posudku a při soudním jednání, dále podmínek a vyúčtování znaleckého šetření, zaujatosti psychologičky vůči stěžovateli a nedbalého zpracování posudku po formální stránce.

Dotčená psychologka není členkou ČMPS, s Etickou komisí však ochotně spolupracovala.

Šetřením stížnosti došla EK ČMPS k závěru, že hlavním problémem zde bylo narušené pracovní spojení mezi stěžovatelkou a psychologkou. Vzhledem k nerovnosti postavení má za kvalitu tohoto spojení vždy větší zodpovědnost psycholog. V daném případě však, zejm. v souvislosti s neetickým chováním stěžovatelky (skryté nahrávání v průběhu procesu znaleckého šetření), uznala EK ČMPS obtíže, se kterými se udržení pracovního spojení potýkalo. Psycholožce proto pouze doporučila, aby se snažila více dbát na vyjasňování a zpřehledňování zájmů, závazků, podmínek, postupů a časového rámce profesionální spolupráce v souladu s bodem III Etického kodexu psychologické profese, podle kterého: *„Psycholog usiluje o vyjednané pracovní spojení podporující důvěru, spolupráci a vzájemné učení. To mj. znamená, že rozeznává zájmy jednotlivých stran, které do vyjednávání o účelu spolupráce vstupují, a zodpovídá za způsob, jakým užívá svoji moc či vliv.“*

Na základě svých zjištění EK ČMPS současně konstatovala, že psychologka porušila Etický kodex psychologické profese v následujících dvou bodech:

a) Připojila se ke stanovisku své spoluznalkyně pedopsyčiatricky, že u dítěte „lze hovořit o syndromu zavrženého rodiče (otčima)“. Svou podporu této rozporuplné diagnózy (syndrom zavrženého rodiče není kodifikován v Mezinárodní klasifikaci nemocí MNK 10 ani DSM V) odůvodnila náhlým vznikem negativního a odmítavého vztahu dítěte k otčimovi, který působí jako negativní indoktrinace ze strany matky. Pro stanovení diagnózy, resp. podporu diagnózy stanovené psychiatrem by měl mít psycholog jednoznačné, odborně uznané důkazy, které psychologka neměla. Porušila tak článek II. 2, písm. f) Etického kodexu psychologické profese, podle kterého patří k odborné způsobilosti psychologa *postupovat podle zásad praxe podložené důkazy a důkazů podložených praxí a uvědomovat si přednosti a omezení těchto postupů.*

b) Vyjádřila se ke vztahu vyšetřovaného dítěte a jeho nevlastního sourozence, kterého však sama nevyšetřovala, ani neviděla. Tím porušila článek III. 2, písm. f) Etického kodexu psychologické profese, podle kterého se *psycholog nevyjadřuje k osobě, kterou neměl možnost pozorovat, případně vyšetřit, i kdyby na něj byl v tomto směru činěn nátlak.*

Kromě uvedeného konstatovala EK ČMPS ve svém stanovisku:

- psychologka měla ve spolupráci se svou spoluznalkyní věnovat pečlivější pozornost formálnímu zpracování posudku,

- pokud použila jako součást rozhovoru s otčímem dítěte dotazníky, měla uvést ve znaleckém posudku jejich popis, interpretaci a shrnutí jejich výsledků.

Nedodržení zájmového pole a zneužití moci

Stěžovatel, otec dítěte, se cítil poškozen ve svých právech tím, že nebyl informován o psychologickém vyšetření své dcery a nebyl k němu přizván. O závěrech z vyšetření a doporučení byl informován až dodatečně při společném setkání s matkou v rámci případové konference na odboru sociálních věcí. Součástí závěru učiněného psycholožkou bylo doporučení o neprodleném přerušování střídavé péče. Na toto doporučení se pak odvolávala soudkyně Okresního soudu ve svém Usnesení na úpravu styku dcery s otcem, které stanovilo omezený a asistovaný kontakt otce s dcerou za přítomnosti pracovníce oblastní charity. Přestože stěžovatel žádal písemně psycholožku o předání informací a zaslání zprávy z vyšetření dítěte, ona tak neučinila.

Psycholožka, členka ČMPS, spolupracovala s EK ČMPS písemnou formou, z osobního setkání s EK se omluvila. Dle jejího písemného vyjádření bylo vyšetření dítěte realizováno na žádost matky a na doporučení pediatra. Psycholožka není soudním znalcem v oboru psychologie a zpráva neměla charakter soudně znaleckého posudku. Přesto však byla využita matkou dítěte v soudním sporu týkajícím se péče o dítě.

Ve svém písemném vyjádření pro EK psycholožka potvrdila, že neumožnila otci dítěte účastnit se psychologického vyšetření dcery „protože si to matka dítěte výslovně nepřála“ a proto, že „z různých zdrojů (od matky, jejích rodičů, pediatra, učitelek MŠ) získala informace, že má dítě „před pobytem u otce prokazatelně a opakovaně zvýšené teploty a další somatické obtíže, a jindy nikoli“ a že „chtěla dítě chránit a matce pomoci“. Sdělila, že si je vědoma, že jejím úkolem nebylo doporučovat způsob a formu oddělené péče rodičů. V otázce poskytnutí informací z vyšetření dítěte otci uvedla, že po vyšetření byla s otcem v telefonickém kontaktu, nabídla mu osobní poradenskou konzultaci ve své soukromé psychologické poradně a sdělila mu cenu za nabídnuté služby. Otec dítěte nabídku termínu vstřícně přijal, pak se ale na konzultaci nedostavil. Zprávu poskytnutou matce mu ale i přes jeho opakovanou žádost nezaslala.

Na základě všech zjištěných skutečností dospěla Etická komise k závěru, že psycholožka svým postupem porušila Etický kodex psychologické profese v následujících bodech:

II.1. d):

Psycholog si ve vícestranném smluvním poli uvědomuje a aktivně nahlíží, zda někomu nestraní. Ve svých závěrech se opírá o podložené důkazy, tedy

o anamnestická, psychodiagnostická a metodologická data získaná v rámci nestranného posouzení všech zúčastněných osob.

III.1.a):

Psycholog si je vědom toho, v zájmu koho jedná a tento zájem jasně pojmenovává. Vyhýbá se nespravedlivé předpojatosti a tím nespravedlivé diskriminaci.

Při daném charakteru psychologického vyšetření je nutné přizvat k psychologickému vyšetření všechny zúčastněné strany, tedy i otce dítěte, které je psychologem vyšetřováno, aby nedošlo k poškození jeho základních práv a důstojnosti. Psycholožka ve zprávě explicitně neuvedla, že otec dítěte nebyl o vyšetření informován, nebyl k vyšetření přizván, ani zpraven o výsledcích, přesto vznesla doporučení týkající se jeho osoby.

III.2.a) a i)

Psycholog má náhled na svoji moc a vliv ve vztahu s klienty a dalšími stranami. Pokud činí odborné závěry o druhé osobě bez jejího souhlasu, postupuje s mimořádnou obezřetností.

Při vystavování jakýchkoli psychologických zpráv či posudků je třeba dbát etické citlivosti, týkající se toho, od koho a jakým způsobem psycholog získal objektivně doložitelné (validní) informace a odborné podklady, které ve svých závěrech využívá. V tomto případě mělo být ve zprávě uvedeno, že zpráva vychází pouze z kontaktu s jedním z rodičů a je třeba z odborného hlediska zvážit, zda uvedenými doporučeními nevzniká újma některé ze zúčastněných stran.

Nerespektování rodičovské rovnosti

Otec čtyřletého chlapce si stěžoval na to, že psycholožka převzala dvě zakázky, které zformulovala pouze matka dítěte. První zakázkou byla žádost matky o posouzení optimálního výchovného prostředí při řešení kontaktu s otcem, druhou zakázkou žádost matky o kontrolní vyšetření a konzultaci vzhledem k prohlubujícím se problémům dítěte při návratech od otce.

Stěžovatel zastával názor, že psycholožka neměla takto zformulované žádosti přijmout, protože se jedná pouze o dílčí řešení „kontaktu s otcem“ a nikoliv o výchovu dítěte, na kterou má otec nárok; že tedy jde o zavádějící formulaci objednávky, která nerespektuje rodičovskou rovnost. V této souvislosti také sdělil, že psycholožka ve své zprávě účelově překroutila teorii attachmentu tím, že ji prezentovala pouze jako vztah dítěte k jediné osobě – matce, ačkoli tato teorie připouští vazby dítěte k více pečujícím osobám zajišťujícím jeho psychické potřeby. Uvedl, že psycholožka učinila závěry pouze na základě informací od matky a vyšetření dítěte za přítomnosti pouze matky. Pravdivost tvrzení uváděných matkou si neověřovala a vyšetření dítěte za přítomnosti otce neprovedla. Přesto vyhotovila zprávu, v níž činí závěry a doporučení, která se otce

týkají a ve svém důsledku poškozují jeho práva v rodičovské roli. Tím podle vyjádření stěžovatele porušila zásadu nestrannosti a objektivní profesionality. Porušení této zásady pak v konečném důsledku vedlo k poškození nejen práv stěžovatele jako otce (na péči o vlastní dítě), ale zároveň také práv dítěte na rodičovskou péči jednoho z rodičů.

Psycholožka, kterou člen EK ČMPS pověřený šetřením stížnosti oslovil, odpověděla, že není členkou ČMPS a na jeho další žádosti o vyjádření už nereagovala. Psycholog, který není členem ČMPS skutečně nemá povinnost s Etickou komisí této společnosti spolupracovat; úkolem komise je však co nejkonkrétněji odpovědět tomu, kdo si stěžuje, a odborné veřejnosti dát obecná vodítka ke zlepšení psychologické praxe. Proto podle Jednacího řádu EK ČMPS může komise též u nečlenů ČMPS „vydávat po předběžném šetření stanoviska ke stížnostem a upozorňovat kolegy - nečleny ČMPS - na jejich případné sporné etické jednání či postup“.

V uvedeném případě vydala EK ČMPS následující stanovisko:

Pokud by psycholožka postupovala způsobem, který stěžovatel popsal, porušila by tyto články Etického kodexu psychologické profese:

Článek I. 4. „Vztah psychologa s klienty, dalšími stranami, kolegy a zájmovými skupinami“. Tento článek ukládá psychologovi mj. *rozpoznat tzv. vícestranné smluvní pole*, což zahrnuje i povinnost zohlednit při psychologickém vyšetření dítěte práva obou rodičů.

Článek II. 1. „Kompetence pro rozmanitost“, konkrétně písm. c) tohoto článku, podle kterého *„v situaci vícestranného smluvního pole si psycholog uvědomuje a aktivně nahlíží, zda někomu straní, usiluje o nestrannost“*. Vychází-li psycholog z jednostranných podkladů pouze od jedné strany sporu, není nestranným.

Článek III. 2 „Zodpovědnost za užití moci“, konkrétně písm. f), tohoto článku, podle kterého se psycholog *„nevyjadřuje o osobě, kterou neměl možnost pozorovat, případně vyšetřit, i kdyby na něj byl v tomto směru činěn nátlak.“*

Připravili: Ivana Slavíková, Diana Valečková a Václav Holeček